

Svenska vorstehklubbens avelsmål och hur de kopplar mot verkligheten

Del 3

Ellen Vesterlund

Att avla hundar innebär att ta ansvar för ett tidigare avelsarbete samt hänsyn till en skriven rasstandard samtidigt som den som avlar bör förvalta de egenskaper som gjort rasen speciell. För Svenska vorstehklubbens raser innebär detta att värna om de egenskaper som finns i respektive ras samtidigt som vi måste möta de krav vårt samhälle kräver på välfungerande hundar. Till stöd för uppfödarna har Svenska vorstehklubben därför satt upp ett antal avelsmål som speglar de delar som är viktiga för en fungerande hund enligt de mått vi tycker är relevanta. Nedan kommer vi kort att gå igenom de olika delarna av dessa och varför de är viktiga. Värt att poängtera är att ingen egenskap är viktigare än någon annan för att få en "komplett" hund. Vilket fokus den som avlar bör ha just för stunden beror på svagheter och styrkor hos hunden som ska gå i avel – något som är viktigt att fundera över i valet av tilltänkt hane eller tik i kombinationen. Så långt det är möjligt bör fokus ligga i att undvika att förstärka icke önskvärda egenskaper eller fel, samtidigt som vi bör hitta sätt att förstärka det som är bra hos hunden hos de kommande valparna. Att avla på ytterligheter ger sällan bra resultat, utan de djur som används bör vara nära tiken eller hanen, men med egenskaper som är något bättre.

Vi kan ta ett exempel – säg att din tik som ska gå i avel är något för liten i storlek. Du önskar att få en ideal storlek på valparna och väljer därför en något för stor hanhund. När valparna sedan föds så finner du att det är ungefär hälften av valparna som vuxna som är för stora och hälften som är något för små. Hur kommer detta sig och hur skulle jag ha valt hane? Jo. För att få valpar av idealstorlek bör du istället välja en hanhund som är av idealstorlek. På så sätt kommer ca hälften av valparna vara av idealstorlek och hälften kommer mest troligt vara lite för små. Detta beror på att ungefär hälften av valparna kommer att vara mer lika tiken gällande egenskapen storlek och hälften är mer lika hanhunden. I praktiken är det inte riktigt så här svartvitt, men det är ett bra rättesnöre att inte leta efter en hund som är extrem åt det hållet som man vill förbättra utan en som är så som du önskar att egenskapen ska uttryckas hos valparna.

Index som redskap

Ett sätt att förutsäga avelsvärdet hos en individ för olika egenskaper hos hund är indexvärdet. Egenskaper tenderar generellt att vara normalfördelade, dvs den uttrycks inom ett visst spann. Detta spann kan vara brett eller smalt. Ett smalt spann innebär att det finns en låg variation i egenskapen. Ett brett spann innebär att det finns en bred variation i egenskapen. Medelvärdet i detta spann – alltså där flest hundar inom rasen hamnar sätts till 100. En hund som är mindre än medel i rasen får ett lägre värde än 100 och en hund som har mer av egenskapen får ett värde över 100.

Index fungerar på så sätt att medelvärdet för en mätt egenskap i en ras anges som 100. En enskild hunds avelsvärde skattas sedan utifrån sitt egna index som baseras på dels hundens egna resultat, men även resultat hos syskon, föräldrar och avkommor samt tidigare släktingar. Ett resultat som är lägre än 100 innebär att hunden har lägre arvbarhet för egenskapen (exv. Bra höfter) än en hund som har ett index över 100. Om tiken som exempel har ett index på 95 och hanhunden har ett index på 100 så kan kullens index förutsägas genom att ta medelvärdet mellan hanhundens indexvärde och tikens indexvärde. Kullen förutsägs då ha ett indexvärde i medel på 97,5. Kullen kommer då vara något bättre än tiken inom denna egenskap sett till arvbarhet, men den kommer fortfarande vara

sämre än rasens medelvärde. Arter där man arbetat mycket med index är exempelvis hästar och kor samt andra produktionsdjur där man velat förstärka vissa egenskaper såsom till exempel mängd mjölk. På sikt kommer troligen index spela roll för fler egenskaper inom hundavel, men detta bygger dock på bra sätt att mäta avelsresultat på ett objektivt sätt.

SVK:s avelsmål

Kortfattat så bygger avelsarbetet inom SVK på 4 ben: Hälsa, jaktliga egenskaper, mentalitet samt exteriör. Nedan går vi igenom dessa samt hur vi följer upp dem i dagsläget.

Hälsa

Alla SVK:s raser har idag officiellt hälsoprogram gällande höftleder. Detta gör att alla hundar som ska gå i avel måste röntgas och få ett officiellt resultat. För alla raser utom Strävårig vorsteh krävs A eller B i resultat för att avkommorna ska kunna registreras utan avelsspärr hos Svenska kennelklubben. För Strävårig vorsteh arbetar vi istället med index, vilket gör att även hundar med C-höfter i nuläget kan användas i avel under vissa förutsättningar.

Avelsrådgivarna följer även generell hälsa inom raserna, dels med hälsoenkäten som verktyg, men även genom uppgifter från uppfödare och valpköpare. Då dessa hälsoresultat inte registreras officiellt är vi som avelsfunktionärer beroende av att få information från de som har en hund som är sjuk på något sätt för att kunna informera och avråda från kombinationer som ger ökad risk för kända sjukdomar eller defekter. Denna information sprids inte vidare om inte den som gett informationen sagt att det är okej, men används för att undvika att uppfödare gör kombinationer som ger ökad risk för sjukdom hos valparna.

Jaktliga egenskaper

Genom SVK:s jaktprov mäter vi många av de egenskaper som vi värdesätter hos våra jakthundar. Vad som är en god jakthund är till viss del subjektivt och beror kanske till och med på var i landet du bor och jagar. För att få någon typ av fristående utvärdering av egenskaper så ska hundarna för att uppfylla avelsmålen ha ett andrapris på fältprov eller pris på fullbruksprov. Med hjälp av detta kan vi säkra att vissa egenskaper finns i våra hundar innan de går i avel. Utifrån hur just du som uppfödare använder hunden kommer den mest troligt besitta andra egenskaper, och även dessa måste du ta hänsyn till i din avel även om de inte alltid mäts på prov. Det kan vara saker som om din hund avfångar vilt under eftersök – denna egenskap är svår att prova då vi inte kan genomföra ett sådant prov på ett etiskt sätt, även om det i praktisk jakt är en värdefull egenskap för många. Fundera därför igenom vilka delar som är viktigast för just dig och hur du bevarar våra allsidiga egenskaper i raserna.

Mentalitet och personlighet

Mentalitet är en viktig del av våra hundar. Våra raser inom vorstehklubben är i grunden sociala och vänliga utan aggressioner (vilket också syns i de analyser som hittills gjorts av dem – se till exempel den rykande färska 200 analysen från SKK på korthårig vorsteh). Avelsarbetet bör fokusera på att minimera eventuella rädslor samt värna om rasernas trygghet. Faktorer som är viktiga för en lätttränad hund är lekfullhet, socialitet och mod att arbeta självständigt. De verktyg vi har att tillgå för att mäta personlighet och framför allt negativa rädlereaktioner är dels våra jaktprov där väldigt rädda eller icke sociala hundar oftast inte gör så värst bra ifrån sig samt Beteende och personlighetsbeskrivning för hund – så kallat BPH. Ett BPH ger en standardiserad beskrivning av hundens personlighet och med hjälp av denna beskrivning kan vi förstärka eller försvaga egenskaper som vi ser som fördelaktiga eller negativa för hunden både i vardagen men även under jakt. Om tillräckligt många hundar beskrivs kan vi dessutom använda oss av indexvärden för att se vad vi anser

vara "bra" eller "tillräckligt" för våra raser och på så sätt arbeta med vad vi anser är en "bra" mentalitet för våra raser. För att detta ska kunna ske måste dock antalet beskrivna hundar öka markant. Genomfört BPH är idag inte ett krav för avelslistorna, däremot får inte hunden vara känt aggressiv (rapporterad eller avstängd från prov och avel).

Exteriör

Den sista hörnstenen är exteriören. Att ha en funktionell exteriör är mycket viktigt för våra raser för att de ska vara långsiktigt hållbara samt för att de ska orka arbeta under en hel jakt dag. En hund med vissa exteriöra briser kan fortfarande jaga, men blir troligen trött i onödan och bränner energi bara för att springa. Utöver arbetsfunktionen har våra raser vissa rasdetaljer som gör att vi kan se att det är en hund av våra raser och inte någon annan ras. En sådan sak är till exempel uttrycket hos en korrekt Kleiner münsterländer – om öronplaceringen eller nospartiet inte är korrekt så ser det helt enkelt inte ut som en KLM. Eller tänk er en strävvhårig vorsteh med ståöron, något som knappt går att föreställa sig. Andra delar är viktiga funktionsdetaljer – till exempel pälskvalitet. En bra päls gör att hunden kan arbeta i kallt vatten lång tid, den är skyddad mot taggar och annat ute i terrängen och fryser inte så lätt även om vädret är hårt. En dålig päls kan göra att hunden fryser eller gör sig illa i snåriga områden, eller inte vill apportera i kallt vatten. För att uppfylla SVK:s avelsmål ska hunden ha fått minst Good på utställning eller exteriörbedömning.

Vad är viktigast?

Att svara på vad som är viktigast är näst intill omöjligt. För en jakthund idag krävs att den både är hållbar exteriört, jaktligt kompetent, trevlig att ha som familjemedlem och inte allra minst frisk! För att avla på ett hållbart sätt behöver du därför objektiva för- och nackdelar med din hund och fundera över vilka brister som behöver vägas upp och vilka fördelar hunden har som det är värt att vara lite extra rädd om. Ytterligare en aspekt att fundera på är om hunden verkligen ska avlas på. Är den en bra rasrepresentant – och varför är den det?

En annan dimension är även den genetiska aspekten. Om vi selekterar (alltså väljer avelsdjur) med för hårda krav finns det risk att vi i slutänden inte har något att avla på eftersom alla djur är för nära släkt. På så sätt ökar risken för sjukdomar och fel på våra hundar (se del 2 i förra Svensk vorsteh) och i slutänden kanske vi inte har några raser kvar. För att dels öppna upp för kombinationer där hundarna av någon anledning inte uppfyller avelsmålen och dels för att ge en chans för den som kanske har en genetiskt viktig hund men som inte är intresserad av meritering (eller som missat att meritera) så finns listan över "Övriga kullar". Målet är så klart att majoriteten av föräldradjuret ska uppfylla avelsmålen, men för att inte hamna i en genetisk återvändsgränd och bredda mängden avelsdjur så behövs även de "omeriterade" avelsdjuret. Självklart ska ingen tik ha mer än 5 kullar och en hanhund bör inte överanvändas just av genetiska orsaker. Används hundar för mycket i avel så begränsas avelsurvalet i nästa generation.

Till stöttning för dig som tänker avla finns avelsrådgivarna och avelsfunktionärerna för våra raser. Diskutera gärna med oss om fördelar och nackdelar samt be om hjälp om du funderar över något – även om din hund inte uppfyller alla avelsmål för hanhunds- och tiklistan. Tillsammans kan vi se till att våra raser fortsätter vara precis så härliga som de är idag.